

FORSTYRRET KÆRLIGHED: Affektiv assimilation som nyt ideal for transnational adoption

Af Lene Myong & Mons Bissenbakker

Som betingelsen for kærlighed bliver tilknytning tillagt stor og positiv betydning for adoptionsfeltet. Men forventningerne til kærlighedens magt er ikke uproblematisk.

I lighed med mange andre domæner, der omhandler slægtskab og reproduktion, er det transnationale adoptionsfelt gennemvædet af diskurser om kærlighed. Den amerikanske adoptionsforsker Kit Myers taler ligefrem om en diskursiv forskydning i dominerende opfattelser af transnational adoption. Gennem de seneste tyve år har forestillinger om adoption, som lig med dét at redde et sårbart barn, fået stærk konkurrence af diskurser, der rammesætter adoption som lig med det at ”skabe en kærlig familie” (Myers, 2013). Denne forskydning – hvor ønsket om at skabe en kærlig familie nu fletter sig sammen med altruisme som

grundlæggende motiv – kan siges at have tilført transnational adoption en ny form for påtrængende moralsk legitimitet. Samme periode har nemlig også været karakteriseret af en voksende international adoptionskritik primært artikuleret af voksne adopterede. Mange af disse kritikere lyder, at transnational adoption primært imødekommer et hvidt, vestligt krav om adopterbare børn, og at fænomenet i bund og grund viderefører ulighedsstrukturer og reproduktiv uretfærdighed, fx gennem den lukkede, anonyme adoptionspraksis, som fratager de afgivende familier alle rettigheder i forhold til barnet.¹⁾

I forhold til transnational adoption har kærlighedens imperativ i disse år fået tæt følgeskab af et begreb om tilknytning. Så tæt, at kærlighed og tilknytning ofte fremstår som ensbetydende med hinanden. Etableringen af tilknytning som et kernebegreb er selvsagt ikke unikt for adoptionsfeltet: interessen genfindes i mange pædagogiske og sociale praksisfelter. Inden for adoptionsfeltet synes fokuseringen på til-

knytning dog i særlig grad at blive båret frem af kræfter, der ønsker at bevare og promovere adoption som interventionsform. Med udgangspunkt i et temanummer af bladet *Adoption & Samfund* (2007) analyserer nærværende artikel et udsnit af de logikker, der knytter sig til begreberne tilknytning og kærlighed. Den reflekterer over disse logikkers betydning for den biopolitiske forvaltning af liv, som iværksættes gennem transnational adoption. Analysen sigter på at begrebsliggøre tilknytning som konstituerende for et specifikt *affektivt mulighedsrum*, i hvilket subjektet orienteres og orienterer sig selv omkring specifikke kærlighedsideal. Analysen peger også på, hvordan et hidtidigt og dominerende fokus på det adopterede subjekts sproglige, raciale og kulturelle tilpasningsevne er ved at blive erstattet af et fokus på samme subjekts affektive (kærligheds)potentiale og evne til at knytte sig til adoptionsfamilien. På den baggrund vil vi argumentere for, at en ny brudflade i disse år giver form til transnational adoption; en brudflade der ikke skal forstås som et skift

fra assimilation til inklusion, men nærmere som en forskydning fra *kulturel assimilation* til *affektiv assimilation*. Forskydningen opstiller helt bestemte præmisser for forståelsen af transnational adoption som fænomen, og for muligheden af at forestille sig andre former for livsforvaltning end den, som tilbydes gennem transnational adoption.

AT ANALYSERE AFFEKT

Psykologisk udviklingsteori, og i særdeleshed tilknytningsteori, har opnået stor indflydelse på begrebsliggørelser af relationen mellem forældre og børn og ikke mindst denne relations betydning for barnets udvikling. Vestlige idealer om kernefamilien og det eksklusive moderskab har i høj grad informeret disse forståelser (se også Kousholt, 2011; Walkerdine, 1993).²⁾ Nærværende artikel forsøger ikke at formulere en genealogisk analyse af tilknytningsbegrebet, som det er teoretiseret af psykologer som John Bowlby og Mary Ainsworth. Vores fokus på det affektive – følelsesmæssige – aspekt ved

tilknytningsbegrebet henter derimod teoretisk inspiration i den såkaldte 'affektive vending', som store dele af kritisk race-, køns- og seksualitetstænkning har foretaget de seneste år (Clough & Halley, 2007; Gregg & Seigworth, 2010). Den affektive vending vender blikket mod den måde, hvorpå affekter fremtræder og produceres i det sociale felt, og hvordan de samtidig er medproducerende for dette felt.

Her er vi bl.a. inspireret af Sara Ahmed, som interesserer sig for, hvordan affekt performativt *handler* – det vil sige, hvordan affekter medvirker til at forme subjektiviteter og sociale sammenhænge. Vi læner os op ad Ahmeds affektbegreb, der anskueliggør affekter som på én gang fænomenologiske oplevelser og sprogliggjorte fortællinger, der (med Ahmeds udtryk) 'klistrer' sig til specifikke objekter og subjekter. Det kan være forestillingen om, hvad bestemte følelser forventes at betinge, eller hvilke følelser det forestilles at være selvindlysende at efterstræbe eller at undgå. I en sådan forståelse betragtes følelser som performative i betydningen handlende og subjektkonstituerende (Ahmed, 2004, s. 13). Følelser er altså ikke bare personlige sindstilstande, men må forstås som sæt af sociale handlinger. Vi henter ligeledes inspiration i Ahmeds operationalisering af det fænomenologiske begreb om *orientering*, der begrebsliggør, hvorledes subjekter og grupper bliver affektivt investerede i – og drejes i retning af – specifikke objekter og idealer. Ahmed nævner selv *familien* som et af de objekter, subjektet forventes at orientere sig hen mod og rundt om, og ligeledes hvordan bestemte følelser (især *lykke*) kan fungere som et tilrettende eller korrigerende apparat, der peger subjektet i retning af familien. Medlemmerne af familien forventes at 'vende i samme retning', og dermed at *orientere* sig mod familien som et fælles mål (Ahmed, 2006).

Vores sigte er således ikke at kritisere adoptionsfeltet for at være 'for følelsesbetonet'. Snarere kan man sige, at følelser og affekt udgør en væsentlig dimension af adoption, idet konstruktioner af slægtskab bliver til gennem affektive logikker. Når vi i det følgende beskæftiger os med tilknytning og

kærlighed som begrebsliggørelser af hinanden, er det hverken for at diskreditere kærlighed eller for at argumentere for, at en mere ægte kærlighed skal erstatte falske former for samme. Vi er i stedet interesseret i de måder, hvorpå forskellige forventninger til kærlighedens magt former adoptionsfeltet og tilknytningsbegrebet. En række spørgsmål fungerer i den forbindelse som pejlemærker for vores analyse: Hvori består kærlighedens appel? Hvilke løfter materialiseres gennem kærligheden, når den tager form af tilknytning? Og hvad lover tilknytning som en særlig form for kærlighed? Med andre ord: Hvilke betydninger får kærlighedsnarrativet for u/muliggørelser af slægtskab, intimitet og levelighed?

For at identificere disse betydninger læser vi efter tilknytningens og kærlighedens tilsyneladende forstyrrelse og sammenbrud. Især er vi interesseret i, hvordan diagnosen *tilknytningsforstyrrelse*³⁾ bliver beskrevet. I denne sammenhæng er det ikke intentionen at bestride tilknytningsforstyrrelse som klinisk diagnose.⁴⁾ Vores interesse for sammenbrud og forstyrrelse handler nærmere om, at disse vil kunne fortælle noget om, hvad der forventes at udgøre optimal kærlighed og tilknytning.⁵⁾

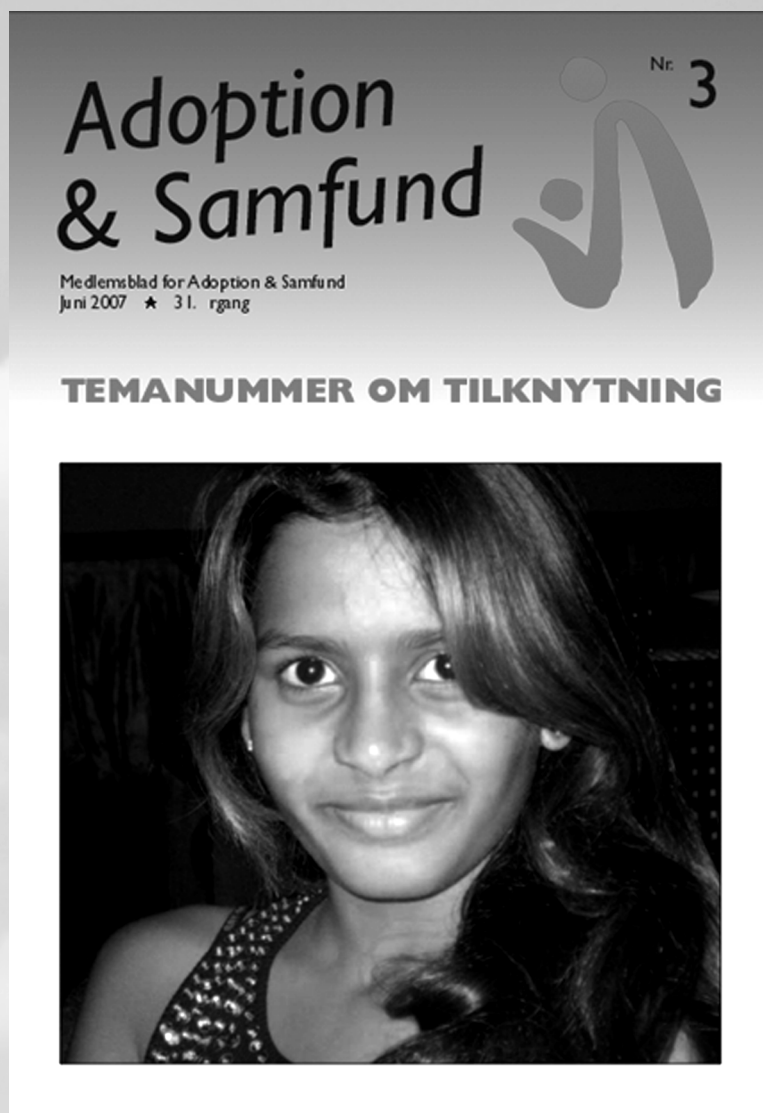
TILKNYTNING OG ADOPTION

Det er vanskeligt at verificere, hvor mange børn i Danmark, der diagnosticeres som tilknytningsforstyrrede, og hvor mange børn der kommer i berøring med forskellige former for tilknytningsterapi. Men i USA vurderes det, at omkring én procent af alle amerikanske børn i en eller anden grad bliver diagnosticerede som tilknytningsforstyrrede, og at frekvensen sandsynligvis er højere for både transnationalt og nationalt adopterede (Stryker, 2010; se også Barth, Crea, John, Thoburn & Quinton, 2005). Samtidig er det påfaldende, at antallet af professionelle, som specialiserer sig i tilknytningsterapi, er steget støt gennem de seneste tyve år (Stryker, 2010). Også i Danmark sker der for øjeblikket en vending mod tilknytningsspørgsmålet; fx bliver tilknytning tematiseret på de adoptionsforberedende

kurser, som er obligatoriske for potentielle adoptanter, ligesom den adoptionsformidlende organisation DanAdopt betoner vigtigheden af tilknytning mellem adopterede og adoptanter.⁶⁾

Tilknytning er også et gennemgående tema både i den ellers sparsomme danske faglitteratur om adoption⁷⁾ og i den verserende adoptionsdebat. Særligt har interesseorganisationen Adoption & Samfund (A&S),⁸⁾ der primært repræsenterer adoptanter, vedvarende insisteret på tilknytningsbegrebet, dels som en grundlæggende dimension af ”adoptionsfaglighed”⁹⁾ og dels som et argument imod, at de afgivende forældre pr. automatik skal gives rettigheder i forhold til at opretholde kontakt med barnet.¹⁰⁾ Som indikator for de diskursive logikker, der præger adoptionsfeltets forståelse af tilknytningsbegrebet, har vi valgt at fokusere på A&S’s medlemsblad, som gennem en årrække har bragt en lang række artikler om tilknytning og tilknytningsterapi. I nærværende artikel ser vi på et temanummer fra 2007, som eksplicit diskuterer tilknytning. Temanummeret består af to baggrundsartikler om tilknytning af henholdsvis en højskolelektor og en specialist i børnepsykologi, et interview med en psykolog, et uddrag af undervisningsmateriale fra Børnepsykiatrien Roskilde, en artikel med uddrag fra en kvalitativ interviewundersøgelse blandt kvindelige adoptanter, samt en artikel om såkaldt holdingterapi af en autoriseret psykolog. Hertil kommer tre adoptantberetninger, der tager udgangspunkt i erfaringer med tilknytningsforstyrrelser hos adoptanternes i alt fire adopterede børn. Artiklerne har med andre ord en stærk ekspertvægtning, hvilket får temanummeret til at fremstå videnskabeligt funderet. Tilknytningsbegrebet er således ikke i sig selv til diskussion, men fremstår som et videnskabeligt faktum, som bladet pædagogisk videreformidler.

Vores analyse begynder med spørgsmålet om relationen mellem tilknyt-

ning og kærlighed. Hvordan bliver denne relation konfigureret i materialet? Og hvilke løfter stiller den i udsigt?

TILKNYTNINGENS TEMPORALITET

Det er et gennemgående træk ved temanummerets artikler, at de sammenkæder tilknytning og kærlighed som uadskillelige størrelser. I temanummerets første artikel ”Tilknytning og adoptivbørn” gives der eksempelvis dette bud på relationen mellem tilknytning og kærlighed:

Den folkelige forståelse af tilknytning er den kærlighed mellem børn og forældre, som er grundlag for en samhørighed, der varer hele livet. Her forstås tilknytning som det bånd, der opstår og opbygges mellem barnet og dets vigtigste omsorgsperson(er). (Huse, 2007, s. 11)

I citatets første sætning bliver tilknytning forklaret som et alment synonym for kærlighed mellem børn og forældre: Det vil sige en populærvidenskabelig definition, som dog ikke desto mindre fastholdes gennem artiklerne. I denne logik betegner tilknytning og kærlighed det samme indhold, og kombinationen af de to bliver grundlaget for en livslang samhørighed. I citatets anden sætning udbygges forklaringen af tilknytning (kærlighed) som det bånd, der opstår mellem barnet og dets primære omsorgspersoner. Tilknytning/kærlighed optræder dermed som *forudsætning* for samhørighed (i citatets første sætning), men tilknytning forstås også i sig selv som et *bånd* (i citatets anden sætning). En cirkulær logik synes her at gøre sig gældende, hvor tilknytning og kærlighed, bånd og samhørighed, på én gang optræder som hinandens årsag og effekt. Tilknytningen og kærlighedens evne til at træde i hinandens sted, iværksætter en association, som gør det umuligt at tænke på kærlighed uden tilknytning og tilknytning uden kærlighed. At tilknytning på én gang fungerer som forudsætning for og som ensbetydende med kærlighed fortæller givetvis noget om, hvorfor investeringerne i tilknytning bliver så stærke. Men det interessante ved associationen er også, at den vanskeliggør kritiske læsninger af tilknytning, fordi noget sådant ville kunne opfattes som kritik af selve kærligheden og som obstruerende for den livslange samhørighed, der forventes som resultatet af sammenkædningen af tilknytning og kærlighed. Karakteristikken af tilknytning som "en samhørighed der varer hele livet" giver indtryk af en relation, som er ubrydelig, stærk og varig. Der er en bæredygtighed, men også en progression ved forestillingen om en forbundethed, der varer *hele livet*. At blive forbundet indebærer med andre ord fremdrift og bevægelse hen mod en levelig fremtid. Men hvis kærlighed og forbundethed er dét, som ind-

skriver det adopterede subjekt og adoptionsfamilien i en levelig fremtid, hvad kommer så til at konnotere ulevelighed?

Dette spørgsmål besvares indirekte af temanummerets mange artikler om tilknytningsforstyrrelser, som er rige på gode råd om, hvordan adoptanter bør forholde sig til adopterede børn med tilknytningsforstyrrelser. Vi læser ikke disse som illustrationer af, hvordan forældre konkret former børn eller tvinger dem til at udvise kærlighed, men nærmere som illustrationer af hvordan rådgivning af adoptanter former subjekter og slægtskab gennem specifikke distributioner af affekt. At forblive og finde sin plads i denne intime økonomi indebærer, at både adoptanter og adopterede børn udfører et stykke affektivt arbejde, om end det er vigtigt at huske, at forældre og børn ikke kan siges at indtage ligestillede positioner. Det er derfor sigende, at temanummeret ikke indeholder eksempler på artikler, som er skrevet af voksne adopterede med henblik på at lære af deres erfaringer med tilknytning. Det er det yngre adopterede barn – formidlet gennem den voksne adoptant – som forbliver omdrejningspunkt for, hvordan tilknytning og distributionen af affekt bliver italesat. I de fleste artikler bliver en række symptomer kategoriseret i forhold til forskellige typer af tilknytningsforstyrrelser. Det gælder fx, hvis barnet undgår fysisk kontakt, har vredesudbrud, udviser destruktiv eller voldelig adfærd, lider af depression og/eller afviser intim og tæt kontakt med adoptanter eller andre børn. Det er på denne baggrund, at adoptant-subjektet gives forskellige former for råd. Sådanne råd kan anskues som en form for orienteringsredskab (Ahmed, 2006), der iværksætter en styring af komplekse relationer og besværlige følelser gennem kærligheden – en styring som både indbefatter adoptanten og den adopterede.

Som det fremgår følges de intime løfter om tilknytning og kærlighed tæt af truslen om patologi.¹¹ I dette perspektiv er det interessant, at temanummerets artikler generelt a) henviser tilknytningsforstyrrelsens årsag til tiden *før* adoptionen og b) henviser patologien til det adopterede barn. Som diagnose

kommer tilknytningsforstyrrelse dermed til at istemme udbredte narrativer om, at det adopterede barn rejser fra en trøstesløs fortid i afgiverlandet til en gunstig fremtid i modtagerlandet. Dominerende forestillinger om dårlige institutioner og upålidelige omsorgspersoner materialiserer sig her som en patologi i barnet. En temporal logik naturaliserer og forstærker narrativerne om misrøgt og tilknytningsforstyrrelse som diagnose: Tilknytningsforstyrrelsen, der observeres og diagnosticeres i nutidsform, forklares med en dårlig fortid. I temanummerets artikler er det primært gennem diagnosen, at læseren gives en forståelse af det adopterede barns historie, og det er også gennem diagnosen som videnskabelig diskurs, at forståelsen kan siges at opnå en sandhedsstatus. På den måde kan diskursen om tilknytning og tilknytningsforstyrrelse siges at organisere adoptionsslægtskab gennem en temporalitet, der identificerer fortiden som patologiens oprindelse og årsag. Dette indebærer, at nutiden antager en dobbelt betydning: Den bliver på en og samme tid konstrueret som en arena for patologiens potentielle udlevelse og løsningen på fortidens grundlæggende svigt. Sidstnævnte kan fx ses i artiklen "Behandling af 0-3 årige adoptivbørn med tilknytningsforstyrrelser":

Der findes forskellige interventionsmuligheder overfor tilknytningsforstyrrede 0-3 årige børn. Som tidligere nævnt er adoption af et tilknytningsforstyrret barn en vigtig intervention, idet barnet herved sikres en stabil omsorgsperson. Undersøgelser har vist, at interventionen rent faktisk har positiv indflydelse på barnets adfærd. (Jørgensen, 2007, s. 24)

I citatet fremstilles adoption som et passende og reparativt svar på den skade (patologi), der allerede er etableret. Dette indebærer en konstruktion af adoption som en korrekt/god intervention, der uvægerligt tjener til at understøtte forståelser af adoption som en næstekærlig gerning, der skal sikre barnets kærligheds- og tilknytningsevne. Ligeledes kan denne diskurs siges at fungere som en form for ansporing af adoptanten til at forblive loyal over for valget om at adoptere –

frem for at efterlade eller afbryde relationen til det adopterede barn.

Det er således markant, at adoption gøres til svaret på tilknytningsproblematikker, snarere end som en mulig del af dens årsag. Temanummerets artikler beskriver i stedet tilknytningsforstyrrelser og -problemer med en stor grad af håb. Artiklerne rummer hverken casehistorier med adopterede børn, der forbliver patologisk forstyrrede, eller med adoptanter, som opgiver deres adoptantrolle. Tværtimod promoverer artiklerne et reparativt blik på patologi som noget, der kan helbredes. Tilknytning/kærlighed bliver her beskrevet som en relation, der i et fremtidigt perspektiv kan blive genoprettet og finde beskyttelse, hvis adoptanterne søger hjælp og rådgivning eller måske ligefrem terapi. Med udpegningen af patologi i barnet udstikkes et individualiseret og inderliggjort domæne, der er genstand for en mulig transformation.

AT BLIVE GENKENDT SOM KÆRLIGHEDSDUELIG

Man kan med andre ord læse tilknytningsforstyrrelsens konfigurationer – ikke blot som en lurende patologisk trussel mod kærligheden (en normalitetens yderside om man vil) – men som en integreret og produktiv dimension af kollektive normaliseringsprocesser. Det adopterede barns manglende evne til at knytte sig til sin adoptionsfamilie bliver genstand for reparativ og normaliserende transformation. Som vi argumenterer for i det følgende, kommer denne affektive kærlighedsøkonomi til at fungere som en vigtig og magtfuld kanal for normalisering, idet produktionen af kærlighed og tilknytning stimuleres på måder, som orienterer adoptanter og adopterede børn i den samme retning. I forlængelse af dette argumenterer vi for, at idealet om *en samhørighed, der varer hele livet*, kan anskues som effekten af at vende i samme retning, det vil sige: af at dele orientering. Dette ideal kommer til at udgøre præmissen for, at adoptionsfamiliens fremtid bliver genkendt som levelig. Kærlighedens rolle er således central for den levelige fremtid, som adoptionsfamilien stilles i udsigt. Det, at blive gjort genkendelige som kærlig-

hedsduelige subjekter, fremstår som et løfte (og måske mere implicit: som et krav) til adoptionsfamiliens medlemmer. Dette ses især i de afsluttende linjer i temanummers første artikel:

Viden om tilknytning og tilknytningsforstyrrelser er et værktøj til at skabe gode og livslange bånd mellem børn og forældre. Gennem adoption får forældre en enestående mulighed for at få et allerede født barn, lære barnet at kende og lære sig selv at kende også. Man kommer til at opleve lykken og bekymringen ved helt uhæmmet at øse kærlighed ned over et lille menneske, som er helt afhængig af den voksne. Tilknytningen skabes i dette rum.
(Huse, 2007, s. 14)

I citatet bliver viden om tilknytning og tilknytningsforstyrrelser påkaldt henholdsvis som et forebyggende redskab til at navigere adoptionsslægtskab og som byggestenen til et helt liv med kærlig forbundethed. Citatet fremstiller kærligheden som en vidtrækkende og nærende kraft, der lover, at adoption vil give adoptanterne en enestående mulighed for at opleve både *lykke* og *bekymring* som følge af at elske et barn. Det rum, hvor et afhængigt barn bliver objektet for affekt, forestilles således som udgangspunktet for, at der kan opstå tilknytning. Samtidig er det værd at bemærke, at affekter som lykke og bekymring ikke forbindes direkte til barnet, men til selve den handling, som består i *uhæmmet at øse kærlighed ned over et lille menneske*. Fremstillingen af den uhæmmede kærlighed som noget attraktivt implicerer, at det må være mindre attraktivt at elske på mere hæmmede eller afgrænsede måder. Billedet af den uhæmmede kærlighed trækker på forestillinger om ægte og oprigtig kærlighed som et fænomen uden begrænsninger eller betingelser, det vil sige som et kredsløb, der hverken kan stoppes eller obstrueres.

Således gives der ikke blot et løfte om kærlighed som belønningen for et stort affektivt arbejde. Der gives også et løfte om det adopterede barn som det ideelle kærlighedsobjekt, som adoptanterne på en *uhæmmet* måde kan *øse* deres kærlighed ud på.

Den *helt* uhæmmede kærlighed bliver proportional med det *helt* afhængige barn, sådan at det ene fremstår som betingelsen for det andet. Afhængigheden bliver med andre ord den uhæmmede kærligheds forudsætning. Vi kan her læse kærligheden som en affekt, der fikserer barnet som kærlighedsobjekt, fordi det allerede er placeret i en afhængighedsrelation til den voksne. Med Ahmed kan vi tale om, at kærligheden sætter barnet "på plads" (Ahmed, 2006). Det, der her præsenteres som den idealiserede kærlighedsrelation, er en relation, hvor kærlighedsobjektet (barnet) ikke afviser – og ikke *kan* afvise – kærlighedsgiveren. Således tilbydes adoptanterne ikke så meget, at de vil komme til at modtage eller opleve kærlighed, men snarere muligheden for at blive genkendt som kærlighedsduelige subjekter. Det vil sige subjekter, som er i stand til at elske. Dét, som tilknytningsarbejdet stiller dem i udsigt, er dermed dels evnen til at elske uhæmmet, dels et ideelt objekt at dirigere kærligheden hen imod. Når tilknytning lover kærlighed, er det med andre ord ikke primært i form af den positive tilstedeværelse af en bestemt følelsesmæssig oplevelse eller intensitet. Løftet består snarere i en relation, som tilbyder adoptanterne nogle særlige idealiserede tilblivelsesmuligheder, nemlig genkendelighed som kærlighedsduelige subjekter.

FORSTYRREDE TILKNYTNINGER – KÆRLIGHEDENS MORD PÅ AMBIVALENS

Når vi læser kærligheden som en håndteringsmekanisme eller et organiseringsværktøj, der lover adoptanterne noget, er det bl.a. inspireret af affektteoretikeren Lauren Berlant's kærlighedsforståelse. Berlant spørger, hvordan det er gået til – og hvad det har haft af betydning – "at kærligheden er blevet etableret som eksistensens og livets kernefølelse, som en primær følelse af socialitet fra hvilken det forventes, at ens historie træder frem som på en rød løber" (oversat fra Berlant, 2001, s. 436). Berlant interesserer sig ikke blot for den centrale position, som kærlighed tildeles for moderne eksistens, men også for kærligheden som det sociale

domæne, fra hvilket vi forventer, at vores subjektiviteter og livsfortællinger skal hente næring og folde sig ud (Berlant, 2001, s. 436). Via en kritisk læsning af Freud forstås hun, at det er kærlighedens natur (forstået som: Det, vi socialiseres til at forvente os af kærligheden) at love noget. Kærlighedens ultimative løfte består i at "myrde ambivalens" og lade følelsesmæssig entydighed træde i stedet (Berlant, 2001, s. 434). Affektiv entydighed bliver dermed i sig selv til et begærsobjekt, som kærligheden lover at give os. Kærligheden afgiver dermed et løfte om at fjerne al følelsesmæssig tvivl og erstatte den med netop kærlighed. Ifølge Berlant består forestillingen om Den Ægte Kærlighed således dybest set i, at denne vil medføre en sikkerhed på, at man elsker. Hvis man, som i vores læsning af Berlant, forstår ambivalens som et livsvilkår, så indebærer det dog, at kærligheden aldrig reelt kan indfri løftet om følelsesmæssig entydighed. Ikke desto mindre vedbliver entydighed at udgøre kærlighedens uopfyldelige løfte, hvilket gør kærligheden så meget desto mere virkningsfuld som disciplinerende affekt, fordi den inspirerer subjektet til altid at efterstræbe dens uopnåelige mål. Med Berlant bliver det derfor oplagt at spørge: Hvis tilknytningsbegrebet lover en varig kærlighedsrelation, hvilke ambivalenser er det så, den håndterede tilknytningsforstyrrelse lover at gøre en ende på? Hvilke slags følelser og tilknytninger gøres (ui)genkendelige gennem kærlighedens mord på ambivalens?

At ambivalens opfattes som en forhindring for tilknytning og dermed for den livslange kærlighedsrelation, ses bl.a. i *Adoption & Samfunds* introducerende artikel "Tilknytning og adoptivbørn" (Huse 2007). Her beskrives den adopteredes manglende evne eller vilje til at skelne mellem forskellige omsorgspersoner som et af de umiskendelige tegn på *tilknytningsforstyrrelse*: "Nogle børn skelner ikke mellem forældre og andre og går ukritisk til alle voksenpersoner. De behøver hjælp til at sætte grænser for andre og søge nærhed hos omsorgspersonen/personerne" (Huse, 2007, s. 12). Kærlighed fremstår her som en begrænset kilde, der kan løbe tør, hvis den rettes

for mange forskellige steder hen. Behandlingen af denne type forstyrrelse består derfor i at rette barnets tilknytning imod det foretrukne objekt. Artiklen understreger at:

Besøg i hjemmet bør i den første tid være korte. Barnet skal kun sidde i favnen på mor og far (det gælder også store børn), må kun få mad, trøstes og passes af mor eller far. Den besøgende kan selv skænke kaffe og hente kage. Mor og far skal være optaget af barnet og ikke af at være en god vært eller værtinde. Søskende skal selvfølgelig have del i glæden, men den nyankomne skal gennem erfaring lære at nuancere og skille dem ud, som er hovedomsorgsgiver(e) i dets nye liv. (Huse, 2007, s. 13)

Gennem en række performative praksisser skal det således sikres, at den adopteredes relation til adoptanterne er eksklusiv. En sådan eksklusivitetspraksis kan ses som en måde, hvorpå der produceres kulturel genkendelighed i et felt, hvor adoptionslægtsskab potentielt står i fare for at blive underkendt som autentisk i forhold til et biologisk slægtskab. Man kan sige, at truslen om at miste kulturel genkendelighed som En Rigtig Familie skaber et pres for at performe en tilknytning, som udviser en særlig høj grad af entydighed.

Det er markant, at temanummeret ingen steder (end ikke i afvisende termer) nævner muligheden for kærlig tilknytning mellem den adopterede og dennes første familie. Man kan kalde dette et betydningsfuldt fravær, især set i lyset af, at kvalitativ forskning peger på, at den adopteredes kærlighed til sin første familie kan risikere at blive afløst som en konkurrent til kærligheden i adoptionsfamilien (se også Myong Petersen, 2009, samt note 10). I dette lys bliver det oplagt at læse eventuel kærlighed til den første familie som én af de ambivalenser, kærligheden til adoptionsfamilien tilbyder at udviske. Man kan således tænke på begrebet *tilknytningsforstyrrelse* som ikke blot en diagnose af den manglende evne til at knytte bånd, men også som navnet på et *forstyrrende* sæt af ambivalente tilknytninger, der skaber en forstyrrelse i kernefamiliens affektive script.

GRÆNSELØS KÆRLIGHED OG FEJLPLACERET VREDE

Tilknytningsbegrebet iværksætter med andre ord et krav om entydighed i følelsernes retning. Parallelt med dette formuleres også et krav om entydighed i følelsernes kvalitet. Den kærlige tilknytning viser sig således som evnen til at bemestre og erstatte ambivalente eller 'negative' følelser med positive, kærlige følelser. Dette bliver især tydeligt i *Adoption & Samfund*-nummerets personlige beretninger, som er skrevet af adoptanter til transnationalt adopterede børn (to individuelle børn og et søskendepar i alderen fra 4-7 år), der er blevet diagnosticeret med tilknytningsforstyrrelser. Det er værd at bemærke, at alle temanummerets adoptantberetninger involverer oplevelser med brug af såkaldt holdingterapi.¹²⁾ I nærværende artikel er vi dog ikke så interesserede i 'holding' som terapiform som i, hvad der forventes at udgøre dens resultat. Det vil sige, hvordan adoptanterne fortolker kærlighedens ambitioner, og hvad de ser som tegn på (manglende) tilknytning. I materialet præsenteres ambivalente følelser generelt som noget, der udfordrer familietilknytning, men som potentielt kan erstattes af – eller i det mindste underordnes i forhold til – kærlighedens bånd.

En kvindelig adoptant forklarer fx, hvordan holdingterapi har transformeret det barn, hun har adopteret, fra at udvise en række negative følelser til et barn, som udtrykker sin kærlighed til hende. Det adopterede barns kærlighedserklæringer til adoptanten fremstår her som holdingterapiens implicite mål, idet den udgør beretningens lykkelige slutning og dermed det håndgribelige bevis på, at tilknytningsterapien har virket: "Og en dag da vi sluttede vores Holding, kom han tilbage og sagde: "[J]eg skal lige hviske dig noget – jeg elsker dig" (Anonym II, 2007, s. 30). Negative, komplekse og ambivalente følelser transformeres her til én bestemt følelse (kærlighed), som orienterer barnet entydigt mod adoptanten. Det er markant, at adoptanterne i alle fire cases samstemmende peger på den adopteredes

ublandede kærlighedserklæringer som bevis på en velbehandlet tilknytningsforstyrrelse:

Hun [...] kommer ofte selv og vil kysse og kramme. Fortæller os, typisk omkring sengetid, at hun elsker os. (Anonym I, 2007, s. 21)

[...] efter et par minutter var hans kærlighed til mig grænseløs. (Anonym II, 2007, s. 30)

Angelika har knyttet sig til os, specielt til mig. Hun er også rigtig god til at fortælle om, hvor højt hun elsker mig og altid vil elske mig. (O. og K. Stephansen, 2007, s. 31)

Han har måske sagt 10 gange i alt, helt uopfordret, at han elsker mig, det er helt fantastisk. (O. og K. Stephansen, 2007, s. 32)

Det markante her er ikke blot, at nogle børns manglende vilje til at levere bestemte former for kærlighedsudtryk 'usædvanliggøres'. Det væsentlige er, at det adopterede barns returnering af kærligheden til adoptanterne fremstår som en bekræftelse på grænseløs, evig kærlighed som den ideelle kærlighedsform, ligesom barnets entydige og ublandede kærlighed præsenteres som det lovede udkomme af tilknytningsarbejdet: en stor affektiv belønning for et stort affektivt arbejde.

Hvor kærligheden udgør tilknytningens mål og belønning, fremstår vreden modsat som en affekt, der gentagende fremdrages som tegn på en forstyrrelse, der står i vejen for den kærlige tilknytning. I temanummeret refererer såvel terapeuter som adoptanter fx til udtryk for "raseri" (s. 20-21, 27) og "vrede" (s. 16, 20, 23, 30) som opførsel, der vækker mistanke om, at det adopterede barn lider af en tilknytningsforstyrrelse. Vrede og raseri fremstår som en konkret forhindring for, at den kærlige tilknytning kan finde sted, men er samtidig også følelser, som materialet tilbagevendende bortforklarer. En kvindelig adoptant beretter fx om sin adopterede søns raserianfald, at disse bl.a. indebærer trusler om at forlade adoptionsfamilien for at vende tilbage til afgiverlandet: "Han var rasende og skreg som en besat. [...] 'Jeg vil tilbage til Kina, NU!!'"

(s. 30). Truslerne fortolkes dog inden for en ramme af angst, nemlig at barnet er "unaturligt bange for at miste os og hele tiden skal bekræftes i, at han er en del af familien, og at han ikke kan erstattes og ikke skal tilbage til Kina" (Anonym II, 2007, s. 29). For den kvindelige adoptant manifesterer barnets trusler og raseri sig som et tegn på angst, *snarere* end som et tegn på vrede. Vreden bliver her til et forskudt tegn på andre følelser.

Vi er selvsagt indforståede med, at det er fuldt ud muligt, at følelser kan få forskudt udtryk – herunder at frygt kan komme til udtryk som vrede. Ikke desto mindre siger det måske noget centralt om den dominerende opfattelse af kærlighed, at dens modsætninger (her vreden) fremstår som en forskudt følelse, mens kærligheden til sammenligning ikke forventes at være udtryk for andet end sig selv. Som en orienteringsmodus optræder vrede generelt i materialet som fejlplaceret. Med en dekonstruktiv vending kan man sige, at vrede altid blot er betegner, mens kærligheden altid (også) udgør det betegnede. Kærligheden opnår med andre ord en autentificering *gennem* fremstillingen af andre følelser som forskudte instanser af hinanden. Denne bevægelse indskriver kærligheden med en særlig ærlighedsaura: Som tilknytningsform er kærlighedens tegn troværdige, hvorimod vrede fremstilles som et dække for noget andet.

KÆRLIGHEDEN SOM VI (ENDNU) IKKE KENDER DEN

Som del af en livslang regulativ adoptionspraksis tjener tilknytningsbegrebet en række funktioner. Det etablerer bl.a. et narrativ om en ulevelig fortid, nutidig patologi og potentiel fremtidig kærlighedsduelighed. Som 'adoptionsfaglig' styringsmekanisme er tilknytningsbegrebet formet af en række krav, som måske bedst kan begrebsliggøres som *affektiv assimilation*: dels kræves det af den adopterede, at hendes tilknytninger rettes eksklusivt og stærkest mod adoptionsfamilien, dels kræves det, at denne tilknytning tager form af en kærlighed, som formår at træde i stedet for andre og mere ambiva-

lente følelser (som fx vrede). For det adopterede subjekt antager kærligheden således en prekær status. Betinget af hvilke(t) objekt(er) hendes kærlighed retter sig mod, dens singularitet og temporalitet, risikerer det adopterede subjekt at blive placeret i patologiens domæne.

De seneste års ny-investeringer i tilknytningsteorier og deres løfter om at organisere kærlighed og slægtskabsrelationer er komplekse og kalder på at blive undersøgt nærmere. Spørgsmålet om tilknytningsforstyrrelser kan dog ikke reduceres til, hvorvidt adopterede som population bliver gjort til genstand for kollektiv patologisering. Det, som bør diskuteres, er, hvordan såvel tilknytning som tilknytningsforstyrrelse (ofte i en kontekst af terapeutisk intervention) iværksætter en affektiv ramme af kærlighed, som tjener til at opretholde idealiseringen af kernefamilien og af adoptant-subjektets følelsesmæssige privilegier. På sin vis tjener Adoption & Samfunds temanummer en regulativ funktion; adoptanter bliver givet et lynkursus i at producere og reparere kærlighedsrelationen til det adopterede barn, samtidig med at det også fungerer 'advarende' over for adoptanterne i forhold til at problematisere eller kritisere de idealer, som kærligheden peger ud.

På det seneste har kritiske røster i adoptionsfeltet argumenteret for en redistribution af kærlighed, fx i form af åbne adoptioner, hvor det adopterede barn og dets første familie i et eller andet omfang bevarer kontakt med hinanden. En kritik som ofte hægter sig sammen med argumenter om nødvendigheden af at udtænke alternativer til transnational adoption. En lang række politiske og

analytiske udfordringer genstår dog i forhold til et reparativt ønske om at 'flytte rundt' på kærligheden. Hvordan vil det eksempelvis være muligt at forestille sig og understøtte levelige relationer og multiple omsorgsorganiseringer, som ikke begynder og ender med idealet om kernefamilien og forælder-barn symbiosen? Dette spørgsmål, som peger ud over vestlig kernefamilie-centrisme, trænger sig på, hvis man ønsker at forestille sig alternativer både til indretningen af transnational adoptionsintimitet og til selve den kommodificerede tvangsmigration af børn, som finder sted i kærlighedens navn. Sådanne alternativer betinges af former for levelighed, der formår at overskride konventionelle forståelser af slægtskab og tilknytning. Levelighed, som hverken kræver mere eller bedre kærlighed – men et brud med kærligheden, som vi kender den.

Tak til Dorte Kousholt og Mathias Danbolt for kommentarer til denne artikel.

Mons Bissenbakker, lektor, ph.d., Center for Kønsforskning, Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab, Københavns Universitet.

Lene Myong, adjunkt, ph.d., Institut for Uddannelse og Pædagogik, Aarhus Universitet, og medlem af Tænketanken Adoption.

LITTERATUR:

- Adoption & Samfund (2007). *Adoption & Samfund*. Temanummer om tilknytning 31(3), 39 sider.
- Anonym I (2007). Søg hjælp og gør det i tide. I: *Adoption & Samfund*. Temanummer om tilknytning 31(3), s. 20-21.
- Anonym II (2007). En mors beretning om Holdingterapi. I: *Adoption & Samfund*. Temanummer om tilknytning 31(3), s. 29-30.
- Ahmed, S. (2004). *The Cultural Politics of Emotion*, New York: Routledge.
- Ahmed, S. (2006). *Queer Phenomenology. Orientations, Objects, Others*. Durham: Duke University Press.
- Barth, R.P, Crea, T.M, John, K., Thoburn, J., Quinton, D. (2005). Beyond attachment theory and therapy: Towards sensitive and evidence-based interventions with foster and adoptive families in distress. *Child & Family Social Work* 10(4), 257-268.
- Berlant, L. (2001). Love, A Queer Feeling. I: T. Dean & C. Lane (red.), *Psychoanalysis and Homosexuality* (s. 432-451). Chicago: Chicago University Press.
- Clough, P.T. & Halley, J. (red.). (2007). *The Affective Turn. Theorizing the Social*. Durham: Duke University Press.
- Gregg, M. & Seigworth, G.J. (red.). (2010). *The Affect Theory Reader*. Durham: Duke University Press.
- Huse, I. (2007). Tilknytning og adoptivbørn. I: *Adoption & Samfund*. Temanummer om tilknytning 31(3), s. 11-14.
- Jørgensen, B. (2007). Behandling af 0-3 årige adoptivbørn med tilknytningsforstyrrelser. I: *Adoption & Samfund*. Temanummer om tilknytning 31(3), s. 22-24.
- Kousholt, D. (2011). Researching Family through the Everyday Lives of Children across Home and Day Care in Denmark. *Ethos* 39(1), 98-114.
- Myers, K. (2013). *Race and the Violence of Love: Family and Nation in U.S. Adoptions from Asia*. Ph.d.-afhandling, Department of Ethnic Studies. University of California, San Diego.
- Myong Petersen, L. (2009). *Adopteret – fortællinger om transnational og racialiseret tilblivelse*. Ph.d.-afhandling, Institut for Læring. Danmarks Pædagogiske Universitetsskole, Aarhus Universitet.
- Stephansen, K. & O. (2007). Hold da helt fast! I: *Adoption & Samfund*. Temanummer om tilknytning 31(3), s. 31-32.
- Styker, R. (2010). *The Road to Evergreen. Adoption, Attachment Therapy, and the Promise of Family*. New York: Cornell University Press.
- Walkerdine, V. (1993). Beyond Developmentalism. *Theory Psychology* 3(4), 451-469.

NOTER:

1. Se fx temaet "Adoptionskritik" publiceret online af redaktionen Queerkraft fra 28.6.12 og fremefter: <http://modkraft.dk/tema/adoptionskritik>.
2. Se især Walkerdine (1993) for en poststrukturalistisk kritik af udviklingspsykologi. I stedet for at forstå udvikling som en fremadskridende proces anskuer Walkerdine 'udvikling' som en central trope i moderne narrativer om individet.
3. I WHO's klassifikationssystem over sygdomme, ICD-10, beskrives to former for tilknytningsforstyrrelse: DF 94.1 kaldet reaktiv tilknytningsforstyrrelse og DF 94.2 kaldet uselektiv, uhæmmet tilknytningsforstyrrelse.
4. For en kritisk vinkel på spørgsmålet om adoption, tilknytning og patologisering se fx historikeren Ellen Hermans arbejde (2008).
5. Analysen forsøger selvsagt ikke at udsige noget om (endsige at verificere) adopterede og adoptanters konkrete oplevelser med tilknytning. I stedet søger den at identificere hvilke affektive mulighedsrum, de diskursive formationer i materialet etablerer.
6. De adoptionsforberedende kurser er placeret under Familieretsafdelingen i Ankestyrelsen, som også tilbyder opfølgende kurser til adoptanter, som venter på at blive matchet med et barn. Begge kursusbeskrivelser nævner tilknytning som et tema: <http://www.familiestyrelsen.dk/service/navigation/kurser/> (lokaliseret 9.9.13). Se også DanAdopts website: <http://www.danadopt.dk/efter-adoption/jeg-har-adopteret/tilknytning.aspx> (lokaliseret 9.9.13).
7. For et eksempel på hvordan tilknytning optræder i den danske mediedebat om adoption se interview med J. P. Rygaard i *Apropos*, P1 (sendt 28.8.13) og i dele af den danske faglitteratur, som berører adoption, se fx *Adoptionshåndbogen* redigeret af I.K. Høgsberg & A. Buch-Illing (Gyldendal, 2012) og *Børn og unge med tilknytningsproblemer og tilknytningsforstyrrelse* af J.P. Rygaard (Forfatterforlaget, 2009).
8. A&S blev oprettet i 1977, og organisationen har gennem de seneste år argumenteret stærkt for oprettelsen af et videnscenter om adoption, og at den såkaldte PAS-ordning under Familieretsafdelingen i Ankestyrelsen, der har til formål at yde rådgivning til adoptanter efter adoptionen er gennemført, bliver gjort permanent. Beskrivelsen af tilbuddet om PAS fremhæver spørgsmålet om tilknytning: <http://www.familiestyrelsen.dk/boern/adoption/raadgivningefteradoption/> (lokaliseret 9.9.13).
9. Se ugentlig opdatering fra J. Damkjær, formand for A&S: "Vi har i A&S gentagne gange sagt, at vi mangler adoptionsfaglighed i DK, og at grundstenen er kendskab til udviklingspsykologi, tilknytning og socialisering". Publiceret på <http://adoption.dk/?p=2453> den 18.5.13 (lokaliseret 12.10.13).
10. A&S tilslutter sig principielt en form for åben adoption, men eventuelle ønsker om kontakt fra de afgivende forældre anskues samtidig som potentielt underminerende for tilknytningen mellem adoptanter og adopterede. Se fx ugentlig opdatering fra J. Damkjær: "Hvis biologiske forældre skal kunne kontakte deres bortadopterede børn, når de føler behov for det, vil det blive meget vanskeligt for adoptivforældre at skabe den sunde tilknytning, som er det vigtigste et barn har brug for. En sådan kontakt vil meget let kunne sætte et adoptivbarn i en situation, hvor det kommer til at føle sig som katebald i mellem biologiske forældre og adoptivforældre. Et scenarie vi kun kender alt for godt fra ulykkelige skilsmisser. Det er bestemt ikke at varetage barnets tarv." Publiceret på <http://adoption.dk/?p=2453> den 10.5.13 (lokaliseret 12.10.13).
11. For et eksempel på dette se også A&S' forslag til finansloven 2014, hvor argumenter om psykologisk rådgivning og støtte til adoptivfamilier hviler på konstruktionen af det adopterede subjekt som patologisk afvigende. Forslaget kan ses her: <http://adoption.dk/aogssys/wp-content/uploads/2013/09/Adoption-og-forebyggelse-Adoption-og-Samfunds-forslag-til-finansloven-2014.pdf> (lokaliseret 25.9.13). Se også L. Myong for analyse af selvsamme forslag her: <http://www.taenkadoption.dk/2013/09/analysenotatnr-12013/> (lokaliseret 12.10.13).
12. Pladsen tillader desværre ikke en nærmere diskussion af hverken 'holding' eller andre former for tilknytningsterapi. Interesserede henvises til antropologen Rachel Strykers (2010) undersøgelse af tilknytningsterapi i forhold til adopterede i USA eller til psykologen Jean Mercers arbejde. Mercer er bla. medforfatter til bogen *Attachment Therapy on Trial. The Torture and Death of Candance Newmaker* (Praeger, 2003), og hun er stærkt kritisk over for mange af de pseudovidenskabelige terapiformer, inklusiv 'holding', som retter sig mod at skabe tilknytning.